

การประกอบสร้างชื่อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิด
อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
Medical Names Construction in the Medical Text
of Wat Srikerd, Muang District, Chiangmai Province

เบญจรัตน์ บุญชู¹, สิงห์คำ รักป่า² และจารุวรรณเบญจาทิกุล³
Benjarat Bunchoo¹, Singkham Rakpa² and Charuwan Benjathikul³

บทคัดย่อ

การประกอบสร้างชื่อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างชื่อตำรับยาและเพื่อศึกษาการประกอบสร้างความหมายของชื่อตำรับยา โดยใช้ข้อมูลจากชื่อตำรับยาที่ปรากฏในตำรายาฉบับวัดศรีเกิด จำนวน 235 ชื่อ

ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างชื่อตำรับยาปรากฏรูปแบบโครงสร้างตามจำนวนหน่วยคำที่นำมาประกอบสร้างกันเป็นชื่อตำรับยา ได้แก่ 1) โครงสร้าง 2 หน่วยคำ 2) โครงสร้าง 3 หน่วยคำ 3) โครงสร้าง 3 หน่วยคำ 4) โครงสร้าง 5 หน่วยคำ และ 5) โครงสร้าง 6 หน่วยคำ ซึ่งโครงสร้างชื่อตำรับยาที่พบมากที่สุดคือ โครงสร้าง 3 หน่วยคำมีจำนวน 111 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 47.23 และพบโครงสร้างชื่อตำรับยาที่น้อยที่สุดคือ โครงสร้าง 6 หน่วยคำ จำนวน 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.71 รูปแบบการประกอบสร้างตามชนิดของจำนวนหน่วยคำแยกออกเป็น 2 แบบ คือ 1) หน่วยคำอิสระชนิดเดียวกันมาประกอบสร้าง พบจำนวน 3 แบบ เช่น แบบนาม - นาม แบบนาม - นาม - นาม และแบบนาม - นาม - นาม - นาม 2) หน่วยคำอิสระต่างชนิดกันมาประกอบสร้าง พบจำนวน 45 แบบ เช่น นาม - กริยา และ นาม - กริยา - นาม เป็นต้น

สำหรับการประกอบสร้างความหมายของชื่อตำรับยาปรากฏชื่อตำรับยาที่มีความหมายใกล้เคียงกับความหมายของหน่วยคำประกอบสร้าง จำนวน 226 ชื่อ และชื่อตำรับยาที่มีความหมายต่างไปจากความหมายของหน่วยคำประกอบสร้าง จำนวน 9 ชื่อ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าชื่อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิด อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ เกิดจากการนำหน่วยคำอิสระตั้งแต่ 2 หน่วยคำขึ้นไปมาประกอบสร้างเป็นชื่อตำรับยา ซึ่งยังคงมีความสัมพันธ์กันทางอรรถศาสตร์ของหน่วยคำประกอบสร้าง

คำสำคัญ : หน่วยคำอิสระ, โครงสร้างคำ, ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา

² อาจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

ABSTRACT

Medical Names Construction in the Medical Text of WatSrikerd, MuangDistrict, ChiangmaiProvince aimed to analyze structures and semantic constructionsof 235 medical names in WatSrikerd Medical Text, Muang District, ChiangmaiProvince.

Findings showed that constructional names of the medical text consist of five types of structures; 1) two morphemes 2) three morphemes 3) four morphemes 4) five morphemes and 5) six morphemes. The medical names construction of three morphemes structure was found the most (111 names or 47.23 %), and the six morphemes structure was found the least (four names or 1.71 %). Two types of names constructions based on the kind of morphemes construction were found, 1) the construction of the same kind of free morphemes which found three subtypes such as noun - noun , noun - noun - noun , etc., 2) the construction of the different kind of free morphemes which found forty-five subtypes such as noun – verb , noun - verb - noun, etc. With regard to medical names construction of lexical meaning, the 226 medical names were the similar meaning as the meaning of the original morphemes and the nine medical names were different meaning from the original morphemes. The findings reflected that medical names in the medical text of WatSrikerd, Muang District, Chiangmai Province, originated from the combining of atleast two free morphemes that mostly kept the semantic relation of each constituent morpheme.

Keywords : Morpheme, Word Structure, Semantic relationship

บทนำ

สังคมไทยสมัยโบราณนั้น ยาแผนโบราณหรือยากลางบ้านมีบทบาทต่อชีวิตคนไทยไม่น้อย บทบาทของยาและการรักษาโรคแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์และวิถีชีวิตของคนไทย ดังเห็นได้จากถ้อยคำสำนวนที่ใช้พูดกันในชีวิตประจำวัน เช่น สำนวนที่ว่า “หวานเป็นลม ขมเป็นยา” มีที่มาจากรสของยาแผนโบราณ (ประยูรธ สายต่อนื่อง, 2552, หน้า6-8) จะเห็นได้ว่าการดำเนินชีวิตของคนไทยนั้นมีความสัมพันธ์กับการรักษาโรคแผนโบราณ ดังนั้นจึงมีการถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ด้วยวิธีการบอกเล่า สังเกตจดจำและปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกระทั่งมีการบันทึกตำรายาแผนโบราณเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อน

ตำรายาฉบับวัดศรีเกิด เป็นส่วนหนึ่งของการแพทย์พื้นบ้านที่เขียนขึ้นในราวร้อยกว่าปี ซึ่งผู้เขียน

แปลหรือปริวรรตมาจากอักษรธรรมล้านนาลงในใบลาน มีความยาว 144 หน้าลานโดยเนื้อหาที่ปรากฏในตำรายาฉบับนี้ได้จำแนกโรคออกเป็นกลุ่มตามเหตุและปัจจัยของการเกิดโรค ได้แก่ โรคที่เกิดตามฤดูกาล โรคที่เกิดจากธาตุทั้งสี่ และโรคที่มีสาเหตุมาจากความผิดปกติของอวัยวะภายในร่างกาย โดยเฉพาะการตั้งชื่อตำรับยาและพืชสมุนไพรที่มีความซ้ำซ้อนกันเช่น ยาใช้เลียงเนื้อกับยาใช้ร้อนเนื้อมีการใช้พืชสมุนไพรต่างชนิดกันในการรักษาแต่ชื่อยากลับมีความคล้ายคลึงกัน ฉะนั้นการกล่าวถึงชื่อของตัวยาและพืชสมุนไพรต่างๆ ของล้านนาแสดงให้เห็นภูมิปัญญาของผู้แต่งได้เป็นอย่างดี การเขียนชื่อพืชสมุนไพร ประโยชน์และสรรพคุณ บางครั้งชื่อเดียวกันแต่เป็นคนละชนิด พืชสมุนไพรชนิดเดียวกันบางครั้งมีชื่อเรียกหลายชื่อ (พรหมเพ็ญ เครือไทย, 2543, หน้า22) จะเห็นได้ว่า

ชื่อเป็นสิ่งที่อยู่กับตัวและปรากฏอยู่ตลอดเวลาที่มีความสำคัญต่อทิศทางของค่านิยมของคนไทยในแต่ละยุค ดังนั้นชื่อที่ตั้งขึ้นจึงเป็นเครื่องจำแนกเพื่อความสะดวกและถูกต้องในการสื่อสาร นอกจากนี้ยังสะท้อนวัฒนธรรม ค่านิยม และความเชื่อของแต่ละสังคม (สุภาพร ณ บางช้าง, 2527, หน้า8) อนึ่งการเรียกชื่อสิ่งต่างๆโดยการประสมคำ ซึ่งมีวิธีการประสมคำไทยเป็นคำโดดหรือคำพยางค์เดียวมาเรียงต่อกันให้มีความหมายผิดแผกแปลกออกไปจากเดิม แต่การนำคำมาเรียงต่อกันเพื่อสร้างความหมายใหม่ของภาษาไทยมีลักษณะพิเศษออกไปคือ ฟังแล้วเห็นภาพหรือรู้จักหน้าที่ได้เลย คำที่เรียงต่อกันในรูปแบบนี้หาได้ยากในภาษาอื่นๆ (อนงค์ เอียงอุบล, 2525, หน้า12)

สิ่งที่น่าสนใจในการตั้งชื่อหรือการเรียกขานชื่อของตำรับยา ได้แก่ การใช้คำสันสกฤตเป็นภาษาล้านนาโบราณมักเขียนตามเสียงหรือสำเนียงที่ใช้พูดจา ในสมัยนั้นไม่มีกฎเกณฑ์บังคับให้เป็นแบบฉบับในการสะกดคำ ไม่มีมาตราแน่นอนในการใช้ภาษาหรือรูปอักษร แต่มีการเขียนตามความรู้ความสามารถและภูมิปัญญาของผู้บันทึกหรือคัดลอกต้องใช้ความพยายามในการอ่านและทำความเข้าใจเป็นอย่างมาก และชื่อของตำรับยาบางส่วนก็ใช้ภาษาบาลีสันสกฤตแบบล้านนาผสมอยู่ด้วย ดังนั้นการตั้งชื่อตำรายาแต่ละขนานจึงต้องอาศัยกลวิธีที่หลากหลายด้านภาษาที่ผ่านมายังไม่เคยมีการศึกษาการประกอบสร้างชื่อตำรับยาอย่างชัดเจนมาก่อน ในขณะที่การตั้งชื่อยังมีอีกหลายลักษณะทั้งในเชิงโครงสร้างและความหมาย แสดงให้เห็นถึงความปราดเปรื่องในการสร้างคำที่มีความสลับซับซ้อนของภาษาล้านนา อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม เช่นเดียวกับการประกอบสร้างชื่อในลักษณะอื่นๆ มิใช่เป็นเพียงแต่เรื่องของ การเรียกขานชื่อของตำรับยาที่มีความหมายเพียงเท่านั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการประกอบสร้างชื่อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ว่ามีรูปแบบอย่างไรบ้าง มีโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางความหมายอย่างไร ที่สำคัญการ

ศึกษาครั้งนี้จะทำให้ลักษณะต่างๆที่ปรากฏในตำรายาฉบับวัดศรีเกิดฯได้มีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้นและเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ตำรายาสมุนไพรให้อยู่กับชาวล้านนาและคนไทยสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างชื่อตำรับยาที่ปรากฏในตำรายาฉบับวัดศรีเกิด อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาการประกอบสร้าง ความหมายของชื่อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิด อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนวิจัยดังนี้
ข้อมูลและแหล่งที่มาของข้อมูล
ชื่อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิด อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ ศึกษาจากหนังสือพิเคราะห์ตำรายาฉบับวัดศรีเกิดฯของ ไพฑูรย์ ดอกบัวแก้ว และไชยยง รุจจนเวท.(2545)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ชื่อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิด อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ จำนวน 235 ชื่อตำรับยา และผู้วิจัยใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกข้อมูลจำนวน 2 ชุด ได้แก่

- 1) แบบบันทึกข้อมูลจำนวน / ชนิดของหน่วยคำ
- 2) แบบบันทึกข้อมูลส่วนขยาย / จำนวน / ความหมายของชื่อตำรับยา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

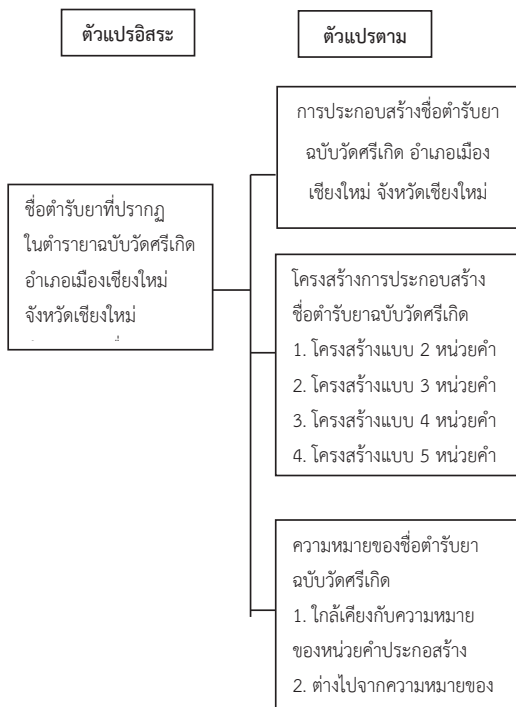
การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยศึกษารายชื่อตำรับยาจากตำรายาฉบับวัดศรีเกิด อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ และผู้วิจัยบันทึกข้อมูลที่ต้องการลงในแบบ

บันทึกข้อมูลที่ได้จัดทำไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์โครงสร้างซื้อตำรับยาตามจำนวนหน่วยคำ และรูปแบบการประกอบสร้างความหมายของซื้อตำรับยาโดยรวบรวมจากแบบบันทึกและนำมาวิเคราะห์ด้วยการหาความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) ส่วนด้านความหมายของซื้อตำรับยาผู้วิจัยได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์ความหมายของคำประสมในภาษาไทยจากพจนานุกรมล้านนา - ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2534) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556) และพจนานุกรมสมุนไพรล้านนา (จิรเดช มโนสร้อย, อรัญญา มโนสร้อย และอุดม รุ่งเรืองศรี, 2552)

กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาซื้อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิด อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่จำนวน 235 ชื่อ ในด้านโครงสร้างซื้อตำรับยาและรูปแบบการประกอบสร้างความหมายของซื้อตำรับยาผลการวิเคราะห์ข้อมูลแยกได้ดังนี้

1. โครงสร้างซื้อตำรับยาตามจำนวนหน่วยคำและรูปแบบการประกอบสร้าง

1.1 โครงสร้างซื้อตำรับยาตามจำนวนหน่วยคำ

ผลการวิเคราะห์โครงสร้างซื้อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิดตามจำนวนหน่วยคำ พบว่า ซื้อตำรับยาที่ประกอบสร้างมีจำนวนหน่วยคำน้อยที่สุด 2 หน่วยคำ และมากที่สุด 6 หน่วยคำ โดยซื้อตำรับยาทุกชื่อจะมีหน่วยคำหลัก “ยา” เป็นหน่วยคำแรก และหน่วยคำอื่นเป็นส่วนประกอบหรือส่วนขยาย โดยการนำหน่วยคำมาประกอบกัน ทำให้ได้โครงสร้างซื้อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิดฯ ซึ่งปรากฏซื้อตำรับยาที่มีโครงสร้าง 3 หน่วยคำมากที่สุด ปรากฏจำนวน 111 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 47.23 รองลงมาคือโครงสร้าง 4 หน่วยคำ ปรากฏจำนวน 79 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 33.62 และโครงสร้างหน่วย 6 หน่วยคำ น้อยที่สุด ปรากฏจำนวน 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.71 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 ซื้อตำรับยาที่ประกอบด้วยหน่วยคำ 2 หน่วยคำปรากฏจำนวน 24 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 10.21 เช่น ยาปียาชัก และยาสะอั้น เป็นต้น

1.1.2 ซื้อตำรับยาที่ประกอบด้วยหน่วยคำ 3 หน่วยคำปรากฏจำนวน 111 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 47.23 เช่น ยาไขรอกสาด ยาลมเสลด และยาแก้หวัด เป็นต้น

1.1.3 ซื้อตำรับยาที่ประกอบด้วยหน่วยคำ 4 หน่วยคำปรากฏจำนวน 79 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 33.62 เช่น ยาใช้สันนิบาตหนาวยาใช้อำปาก และยาใช้เจ็บหัว เป็นต้น

1.1.4 ซื้อตำรับยาที่ประกอบด้วยหน่วยคำ 5 หน่วยคำปรากฏจำนวน 17 ชื่อ คิดเป็น

ร้อยละ 7.23 เช่น ยาใช้ดินมือเย็น ยาใช้บ่อยากน้ำ และยาเป็นผีที่นม เป็นต้น

1.1.5 ชื่อตำรับยาที่ประกอบด้วยหน่วยคำ 6 หน่วยคำปรากฏจำนวน 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.71 เช่น ยาใช้บัวส่วงบ่หลบยาถมจากดีและเสลด และยาใช้ร่อนกร้อนใจ เป็นต้น

1.2 รูปแบบการประกอบสร้างชื่อตำรับยาด้านจำนวนหน่วยคำ

โครงสร้างของชื่อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิดฯ ได้ปรากฏรูปแบบการประกอบสร้างชื่อตามชนิดของจำนวนหน่วยคำ ทั้งหมด 48 รูปแบบ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบแรกคือรูปแบบการประกอบสร้างด้วยหน่วยคำอิสระประเภทเดียวกัน จำนวน 3 แบบ คือ แบบนาม - นาม - นาม มากที่สุด ปรากฏชื่อตำรับยาจำนวน 22 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 9.36 และพบแบบนาม - นาม - นาม - นาม น้อยที่สุด ปรากฏชื่อตำรับยาจำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ .0.85 ส่วนรูปแบบที่สองคือรูปแบบการประกอบสร้างด้วยหน่วยคำอิสระต่างชนิดกัน จำนวน 45 แบบ พบว่า แบบนาม - กริยา - นาม ปรากฏชื่อตำรับยาจำนวน 27 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 11.49 รองลงมาคือ แบบนาม - นาม - กริยา - นาม ปรากฏชื่อตำรับยาจำนวน 26 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 11.06 และพบรูปแบบการประกอบสร้างชื่อตำรับยาที่น้อยที่สุด 26 แบบ ปรากฏจำนวนแต่ละ 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.43 ตัวอย่างเช่น แบบนาม - วิเศษณ์ - กริยา แบบนาม - วิเศษณ์ - วิเศษณ์ แบบนาม - นาม - กริยา - กริยา แบบนาม - นาม - วิเศษณ์ - บุพพท แบบนาม - นาม - บุพพท - นาม แบบนาม - กริยา - นาม - กริยา เป็นต้น

1.2.1 รูปแบบประกอบสร้างด้วยหน่วยคำอิสระประเภทเดียวกัน ได้แก่

1) แบบนาม - นาม ปรากฏจำนวน 16 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 6.81 เช่น ยา/ลมยา/เลือด เป็นต้น

2) แบบนาม - นาม - นาม ปรากฏจำนวน 22 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 9.36

เช่น ยา/ไข้/เปีย/ไข้/รากสาด เป็นต้น

3) แบบนาม - นาม - นาม - นาม ปรากฏจำนวน 2 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ .0.85 เช่น ยา/ไข้/สันนิบาต/รากสาด เป็นต้น

1.2.2 รูปแบบประกอบสร้างชื่อตำรับยาด้วยหน่วยคำอิสระต่างชนิดกัน ได้แก่

1) แบบนาม - กริยา ปรากฏจำนวน 8 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 3.40 เช่น ยา/ชักยา/เสียบ และยา/อาบ เป็นต้น

2) แบบนาม - นาม - กริยา ปรากฏจำนวน 23 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 9.79 เช่น ยา/ไข้/สิ้นยา/ไข้/ไอ และยา/งู/ตอด เป็นต้น

3) แบบนาม - นาม - วิเศษณ์ ปรากฏจำนวน 23 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 9.79 เช่น ยา/ไข้/ร้อน ยา/เขียว/หมั่น เป็นต้น

4) แบบนาม - กริยา - นาม ปรากฏจำนวน 27 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 11.49 เช่น ยา/แก้/หวัดยา/แก้/ไข้ เป็นต้น

5) แบบนาม - กริยา - กริยา ปรากฏจำนวน 7 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 2.98 เช่น ยา/แก้/ไวยา/แก้/บวม เป็นต้น

6) แบบนาม - กริยา - วิเศษณ์ ปรากฏจำนวน 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.28 ของชื่อตำรับยาทั้งหมด เช่น ยา/แก้/ร้อนยา/เสียบ/คัต เป็นต้น

7) แบบนาม - วิเศษณ์ - นาม ปรากฏจำนวน 4 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 1.70 เช่น ยา/ชม/ปาก ยา/คัต/ออกเป็นต้น

8) แบบนาม - วิเศษณ์ - กริยา ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/สัพพะ/เปื้อ

9) แบบนาม - วิเศษณ์ - วิเศษณ์ ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/คัต/ยิง

10) แบบนาม - นาม - นาม - กริยา ปรากฏจำนวน 8 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 3.40 เช่น ยา/ขวาง/ท้อง/ปอง เป็นต้น

11) แบบนาม - นาม - นาม
- วิเศษณ์ ปรากฏจำนวน 5 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 2.13 เช่น ยา/สันนิบาต/ตา/แดง เป็นต้น

12) แบบนาม - นาม - กริยา
- นาม ปรากฏจำนวน 26 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 11.06 เช่น ยา/ไข้/เจ็บ/หัว เป็นต้น

13) แบบนาม - นาม - กริยา
- กริยา ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 เช่นยา/ลม/เจ็บ/เสียบ

14) แบบนาม -นาม - กริยา
- วิเศษณ์ ปรากฏจำนวน 3 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 1.28 เช่น ยา/ไข้/เสียบ/คัด เป็นต้น

15) แบบนาม - นาม - วิเศษณ์ - นาม ปรากฏจำนวน 7 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 2.98 เช่น ยา/ไข้/ร้อน/เนื้อ เป็นต้น

16) แบบนาม - นาม - วิเศษณ์ - กริยา ปรากฏจำนวน 7 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 2.98 เช่น ยา/ไข้/นาน/หาย เป็นต้น

17) แบบนาม - นาม - วิเศษณ์ - วิเศษณ์ ปรากฏจำนวน 2ตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.85 เช่น ยา/ไข้/บ่/สว่าง เป็นต้น

18) แบบนาม - นาม - วิเศษณ์ - บุพบท ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/ไข้/ร้อน/ใน

19) แบบนาม - นาม -บุพบท
- นาม ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/सान/ใน/ท้อง

20) แบบนาม - กริยา - นาม
- นามปรากฏจำนวน 5 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 2.13 เช่นยา/แก้/สัว/ข้าง เป็นต้น

21) แบบนาม - กริยา - นาม
- กริยา ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/แก้/หวัด/ไอ

22) แบบนาม - กริยา - นาม
- วิเศษณ์ ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/สับ/ลม/หลวง

23) แบบนาม - กริยา - กริยา
- นาม ปรากฏจำนวน 4 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 1.70เช่นยา/แก้/เจ็บ/ไข้/ว เป็นต้น

24) แบบนาม - กริยา - กริยา
- กริยา ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/แก้/เจ็บ/เมื่อย

25) แบบนาม - กริยา - กริยา
- วิเศษณ์ ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/แก้/ฮาก/ขาว

26) แบบนาม - กริยา - วิเศษณ์ - นาม ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/แก้/สัพพะ/พิษ

27) แบบนาม - กริยา - วิเศษณ์ - วิเศษณ์ ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/ออก/รุด/แดง

28) แบบนาม - นาม - นาม
- นาม - วิเศษณ์ ปรากฏจำนวน 2 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.85เช่น ยา/ไข้/ดิน/มีอ/ดำ เป็นต้น

29) แบบนาม - นาม - นาม
- วิเศษณ์ - กริยา ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/ไข้/เหื่อ/บ่/ออก

30) แบบนาม - นาม - นาม
- วิเศษณ์ - วิเศษณ์ ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43คือ ยา/ไข้/รากสาด/ดำ/แดง

31) แบบนาม - นาม - กริยา
- กริยา - นาม ปรากฏจำนวน 2 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.85 เช่น ยา/มะเร้ง/ครุด/ขึ้น/หัว เป็นต้น

32) แบบนาม - นาม - กริยา
- กริยา - วิเศษณ์ ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43เช่น ยา/ไข้/ออก/รุด/เหลือง

33) แบบนาม - นาม - กริยา
- วิเศษณ์ - กริยา ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือยา/สันนิบาต/ลูก/บ่/ได้

34) แบบนาม - นาม - กริยา
- วิเศษณ์ - วิเศษณ์ ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือยา/มะเร้ง/ครุด/ขาว/แดง

35) แบบนาม - นาม - วิเศษณ์ - นาม - นาม ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/ใช้/ร้อน/ผิว/หนัง

36) แบบนาม - นาม - วิเศษณ์ - กริยา - นาม ปรากฏจำนวน 2 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.85 เช่นยา/ใช้/บ่/อยาก/น้ำเป็นต้น

37) แบบนาม - นาม - วิเศษณ์ - กริยา - วิเศษณ์ ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/ใช้/บ่/รู้/สว่าง

38) แบบนาม - กริยา - นาม - นาม - นาม ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/แก้/ลม/สืบ/จำพวก

39) แบบนาม - กริยา - นาม - นาม - กริยา ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/ออก/ลูก/เลือด/ตก

40) แบบนาม - กริยา - นาม - กริยา - นาม ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/ผาบ/โสดา/สืบ/ชีวิต

41) แบบนาม - กริยา - นาม - บุพพท - นาม ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/เป็น/ฝ/ที่/นม

42) แบบนาม - นาม - นาม - เชื่อม - นาม - นาม ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/ลม/เสลด/และ/ปถวี/ธาตุ

43) แบบนาม - นาม - กริยา - นาม - กริยา - นาม ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/ใช้/ร้อน/อก/ร้อน/ใจ

44) แบบนาม - นาม - วิเศษณ์ - วิเศษณ์ - วิเศษณ์ - กริยา ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ ยา/ใช้/บ่/สว่าง/บ่/หลบ

45) แบบนาม - นาม - บุพพท - นาม - เชื่อม - นาม ปรากฏจำนวน 1 ชื่อตำรับยา คิดเป็นร้อยละ 0.43 คือ เช่น ยา/ลม/จาก/ดี/และ/เสลด

โครงสร้างของชื่อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิดฯ ได้ปรากฏรูปแบบการประกอบสร้างชื่อตามชนิดของ

จำนวนหน่วยคำ ทั้งหมด 48 แบบ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบแรกคือรูปแบบการประกอบสร้างชื่อด้วยหน่วยคำอิสระชนิดเดียวกัน จำนวน 3 แบบ คือ แบบนาม - นาม - นาม มากที่สุด ปรากฏชื่อตำรับยาจำนวน 22 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 9.36 และพบแบบนาม - นาม - นาม - นาม น้อยที่สุด ปรากฏชื่อตำรับยาจำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.85 ส่วนรูปแบบที่สองคือรูปแบบการประกอบสร้างชื่อด้วยหน่วยคำอิสระต่างชนิดกัน จำนวน 45 แบบ พบว่า แบบนาม - กริยา - นาม ปรากฏชื่อตำรับยาจำนวน 27 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 11.49 รองลงมาคือ แบบนาม - นาม - กริยา - นาม มากที่สุด ปรากฏชื่อตำรับยาจำนวน 26 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 11.06 และพบรูปแบบการประกอบสร้างชื่อด้วยหน่วยคำอิสระต่างชนิดกันตำรับยาที่น้อยที่สุด 26 แบบ ปรากฏจำนวนแบบละ 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.43 ตัวอย่างเช่น แบบนาม - วิเศษณ์ - กริยา แบบนาม - วิเศษณ์ - วิเศษณ์ แบบนาม - นาม - กริยา - กริยา แบบนาม - นาม - วิเศษณ์ - บุพพท แบบนาม - นาม - บุพพท - นาม แบบนาม - กริยา - นาม - กริยา เป็นต้น

2. ความหมายของชื่อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิด อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่

2.1 ชื่อตำรับยาที่มีความหมายใกล้เคียงกับความหมายของหน่วยคำประกอบสร้าง มีจำนวน 226 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 96.17 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1.1 โครงสร้างชื่อตำรับยาที่มีจำนวนหน่วยคำอิสระ 2 หน่วย เช่น

(1) ยาปี	หมายถึง	สิ่งที่ใช้รักษาอาการเป็นลมวิงเวียน
ยาปี	หมายถึง	สิ่งที่ใช้รักษาอาการเจ็บไข้
ปี	หมายถึง	อาการเป็นลมวิงเวียนหน้ามืดตาลาย
(2) ยาซัก	หมายถึง	รักษาอาการกรล้ามเนื้อกระดูก
ยา	หมายถึง	สิ่งที่ใช้รักษาอาการเจ็บไข้

ชัก	หมายถึง	อาการกล้ามเนื้อกระดูก มือเท้าเกร็ง	บ่	หมายถึง	ไม่(ภาษาถิ่นเหนือและอีสาน)
		2.1.2 โครงสร้างข้อตำรับยา	รู้	หมายถึง	เข้าใจ ทราบ
		ที่มีจำนวนหน่วยคำอิสระ3 หน่วย เช่น	สว่าง	หมายถึง	โล่ง เบา คลาย กระจ่าง
(1) ยาสนับบาตวิน	หมายถึง	สิ่งที่ใช้รักษาโรคไข้ที่มีอาการสั่นเทา			2.1.5 โครงสร้างข้อตำรับยา
สนับบาต	หมายถึง	โรคที่มีอาการสั่นเทา ชักกระดูก			ที่มีจำนวนหน่วยคำอิสระ6หน่วย เช่น
วิน	หมายถึง	อาการเพ้อ บ้าคลั่งเหมือนคนบ้า	ใช้	หมายถึง	(1) ยาไขบ่สว่างบ่หลบ หมายถึง สิ่งที่ใช้รักษาอาการเป็นไข้สูงติดต่อกันเป็นเวลานานจนเรื้อรัง
		2.1.3 โครงสร้างข้อตำรับยา	บ่	หมายถึง	อาการปวดหัว ตัวร้อนเนื่องจากความเจ็บป่วย
ที่มีจำนวนหน่วยคำอิสระ4 หน่วย เช่น			สว่าง	หมายถึง	ไม่(ภาษาถิ่นเหนือและอีสาน)
(1) ยาไขสนับบาต	หมายถึง	สิ่งที่ใช้รักษาอาการเป็นไข้ตัวร้อน	หลบ	หมายถึง	โล่ง เบา คลาย
รากลาค		สั่นชักกระดูกและมีผื่นขึ้น		หมายถึง	หนี หลีก
ไข	หมายถึง	อาการปวดหัวตัวร้อนเนื่องจากความเจ็บป่วย	(2) ยาไขร้อนอกร้อนใจ	หมายถึง	หมายถึง สิ่งที่ใช้รักษาอาการเป็นไข้สูง และมีอาการใจสั่นร่วมด้วย
สนับบาต	หมายถึง	เรียกไขชนิดหนึ่ง มีอาการสั่นเทา ชักกระดูก	ใช้	หมายถึง	อาการปวดหัว ตัวร้อนเนื่องจากความเจ็บป่วย
รากลาค	หมายถึง	ชื่อกลุ่มโรคที่มีอาการไข้สูงนานเป็นสัปดาห์และมีผื่นขึ้น	ร้อน	หมายถึง	มีความรู้สึกตามผิวหนังเหมือนถูกไฟ
(2) ยารำมะนาดคอปอง	หมายถึง	สิ่งที่รักษาโรคที่เกิดอาการอักเสบของฟันหรือช่องปากและคอมาพร้อมด้วย	อก	หมายถึง	ส่วนของร่างกายที่อยู่บริเวณคอและท้อง
รำมะนาด	หมายถึง	โรคเหงือกหรือฟันอักเสบ	ใจ	หมายถึง	หัวใจ สิ่งที่ทำหน้าที่รู้สึกนึกคิด
คอปอง	หมายถึง	ส่วนของอวัยวะที่ต่อจากศีรษะกับลำตัว			2.2 ข้อตำรับยาที่มีความหมายต่างไปจากความหมายของหน่วยคำอิสระที่นำมาประกอบสร้างมีจำนวน 9ข้อ คิดเป็นร้อยละ3.83 ดังตัวอย่างต่อไปนี้
		2.1.4 โครงสร้างข้อตำรับยา			2.2.1 โครงสร้างข้อตำรับยา
ที่มีจำนวนหน่วยคำอิสระ5 หน่วย เช่น					ที่มีจำนวนหน่วยคำอิสระ2 หน่วย เช่น
(1) ยาไขบู้สว่าง	หมายถึง	สิ่งที่รักษาอาการเป็นไข้สูงติดต่อกันเป็นเวลานาน	ยาแรง	หมายถึง	สิ่งที่ใช้บำรุงร่างกายที่อ่อนเพลีย
ไข	หมายถึง	อาการปวดหัว ตัวร้อนเนื่องจาก ความเจ็บป่วย	ยา	หมายถึง	สิ่งที่ใช้รักษาหรือบรรเทาอาการเจ็บไข้ได้ป่วยจากสาเหตุต่างๆ
			แรง	หมายถึง	อำนาจ ศักดิ์สิทธิ์

2.2.2 โครงสร้างชื่อดำรับยา		
ที่มีจำนวนหน่วยคำอิสระ 3 หน่วย เช่น		
(1) ยาผีปลง หมายถึง	สิ่งที่ใช้สำหรับทาภายนอก	ร่างกาย
ผี	หมายถึง	ใช้ในการแก้พิษต่างๆ
		สิ่งที่ตามปกติแล้วมนุษย์มอง
		ไม่เห็น และสัมผัสไม่ได้
		แต่เชื่อว่ามีจริง
ปลง	หมายถึง	ปล่อย ยกลง เอาลง เปลื้อง
(2) ยาสันนิบาตหมอ	หมายถึง	ใช้ชนิดหนึ่ง มี
		อาการสันเพิ่มและแพ้
สันนิบาต	หมายถึง	ใช้ชนิดหนึ่ง ผู้ป่วยมีอาการ
		สันเพิ่ม ชักกระตุก และแพ้
หมอ	หมายถึง	ผู้รู้ แพทย์ ผู้รักษาโรค
2.2.3 โครงสร้างชื่อดำรับยา		
ที่มีจำนวนหน่วยคำอิสระ 4 หน่วย เช่น		
(1) ยาผาบเมืองจวน	หมายถึง	สิ่งที่ใช้รักษาโรค
		ต่างๆ มีอาการจุกเสียดปวด
		เมื่อยตามร่างกาย
ผาบ	หมายถึง	ภาษาถิ่น แปลว่า ปราบ
เมือง	หมายถึง	แดน ประเทศ
จวน	หมายถึง	ที่อยู่ของเจ้าเมืองหรือชื่อ
		เฉพาะ
(2) ยาสุตแผ่นดิน	หมายถึง	สิ่งที่ใช้รักษาอาการ
		อาหารเป็นพิษต่างๆ
สุต	หมายถึง	ปลาย จบ สิ้น
แผ่น	หมายถึง	สิ่งที่มีลักษณะแบนๆ อย่าง
		กระดาษ
ดิน	หมายถึง	แผ่นดิน

อภิปรายผลการวิจัย

การประกอบสร้างชื่อดำรับยาฉบับวัดศรีเกิด อำเภอมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างชื่อดำรับยาฉบับวัดศรีเกิดฯ 2) เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความหมายของชื่อดำรับยาฉบับวัดศรีเกิดฯ ผลการวิจัยพบ

ว่า ชื่อของดำรับยาฉบับวัดศรีเกิดฯ ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระตั้งแต่ 2 หน่วยคำขึ้นไปประกอบกันโดยมีคำขึ้นต้น “ยา” เป็นส่วนหลักและมีคำอื่นเป็นส่วนประกอบหรือส่วนขยาย เมื่อพิจารณาโครงสร้าง พบว่าชื่อดำรับยาที่มีโครงสร้างแบบ 3 หน่วยคำมากที่สุด และโครงสร้างแบบ 6 หน่วยคำน้อยที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับ จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ (2530, หน้า 93) ได้ศึกษาการสร้างคำและเปรียบเทียบการใช้คำในภาษาไทยสมัยสุโขทัย พบว่า โครงสร้างที่ปรากฏมากที่สุดคือโครงสร้าง 2 พยางค์ และไม่สอดคล้องกับ ยอดขวัญ แก้วเขียว (2551, หน้า 110) ที่ศึกษาเปรียบเทียบคำประสมภาษาไทยมาตรฐานกับภาษาไทยถิ่นเหนือว่า โครงสร้างของคำประสมที่พบมากที่สุดในการภาษาไทยมาตรฐานคือ คำประสมที่มีโครงสร้าง 2 พยางค์ และโครงสร้างของคำประสมที่พบมากที่สุดในการภาษาไทยถิ่นเหนือคือ คำประสมที่มีโครงสร้าง 4 พยางค์ เนื่องจากการสร้างคำในภาษาไทยถิ่นเหนือจะมีการเติมคำหรือแทรกคำใหม่

กล่าวคือ ชื่อดำรับยาฉบับวัดศรีเกิด อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ มีการนำคำภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่นเหนือมาประสมกันนอกจากนี้ความหมายของชื่อดำรับยายังเกี่ยวข้องกับอาการของโรคหรือสมุนไพรที่ใช้รักษาโรค ดังนั้นการประกอบสร้างชื่อส่วนมากจึงมีโครงสร้างของหน่วยคำอิสระ 3 หน่วยคำมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.23

ชนิดของหน่วยคำที่นำมาประกอบสร้างแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบแรกคือ ชื่อดำรับยาที่ใช้หน่วยคำอิสระชนิดเดียวกันมาประกอบสร้างรูปแบบที่สองคือ ชื่อดำรับยาที่ใช้หน่วยคำอิสระต่างชนิดกันมาประกอบสร้างสอดคล้องกับการศึกษาของ อนงค์ เอียงอุบล (2525, หน้า 17) ที่ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์คำประสมในภาษาไทยที่ว่า คำประสมนั้นจะจัดเป็นคำชนิดต่างๆได้ตามชนิดของคำที่เป็นส่วนประกอบหลัก และพบว่าคำนามจะเป็นส่วนหลักได้มากกว่าคำชนิดอื่นๆ รองลงมาคือ คำกริยา คุณศัพท์ คำจำนวนนับ และคำชนิดอื่นๆ และจากการศึกษาของ

บุญคิด วัชรศาสตร์ (2538, หน้า34) ได้กล่าวถึงคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือไว้ว่า คำเมืองมีทั้งคำประสมที่เป็นคำนามและคำกริยารวมอยู่ด้วย คำเช่นนี้จะช่วยเน้นคุณลักษณะของคำนั้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับ ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2523, หน้า118-119) กล่าวไว้ว่า คำประสมที่เกิดจากหน่วยคำอิสระประสมกับหน่วยคำอิสระด้วยกัน แบ่งออกเป็น2 พวก ได้แก่ พวกแรกเป็นคำประสมที่ถือเอาคำกริยาเป็นหลักคือคำประสมที่มีคำกริยาประสมอยู่ด้วยและถือเอาคำกริยาเป็นแกน และพวกที่สอง เป็นคำประสมที่ถือเอาคำนามเป็นหลักคือคำประสมที่มีคำนามประสมอยู่ด้วยและถือเอาคำนามเป็นแกน

ความหมายของชื่อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิด อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ พบชื่อตำรับยาที่มีความหมายใกล้เคียงกับความหมายของหน่วยคำประกอบสร้างมากกว่าชื่อตำรับยาที่มีความหมายต่างไปจากความหมายของหน่วยคำประกอบสร้าง กล่าวคือคำประสมที่มีความหมายคงเดิมหรือใกล้เคียง เนื่องจากชื่อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิด อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ มีการประกอบสร้างจากภาษาไทยถิ่นเหนือประกอบกับภาษาไทยมาตรฐานถือเป็นการอนุรักษ์ภาษาไทยถิ่นที่เคยใช้กันมาแต่สมัยโบราณไม่ให้สูญหายนั่นเอง และจากการศึกษาวิเคราะห์ความหมายของชื่อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิด อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ จำนง ทองประเสริฐ (2528, หน้า 261-269) ซึ่งได้กล่าวไว้หนังสือ “ภาษาไทยไชขาน”ว่า คำประสมที่มีความหมายคงเดิม เป็นวิธีการอนุรักษ์ภาษาไทยที่ใช้กันมาแต่สมัยโบราณไม่ให้สูญหาย และคำประสมที่มีความหมายผิดไปจากความหมายเดิมเพื่อแสดงความหมายบอกลักษณะต่างๆ ของคำที่มีเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

การประกอบสร้างชื่อตำรับยาฉบับวัดศรีเกิด อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาคำประสมที่ใช้ประกอบสร้างชื่อตำรับยาเท่านั้น

ซึ่งผู้ที่สนใจการประกอบสร้างชื่อนั้นสามารถศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องต่อไปนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบวิธีการประกอบสร้างชื่อตำรับยากับชื่อของสิ่งอื่นๆ
2. ศึกษาวิธีการประกอบสร้างชื่อตำรับยาพร้อมกับการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับตำรับยาแผนโบราณร่วมด้วย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ตำรายาแผนโบราณไว้สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2530). **การสร้างคำภาษาไทยในสมัยสุโขทัย**. วิทยานิพนธ์ อศ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- จิระเดช มโนสร้อย, อรัญญา มโนสร้อย และอุดม รุ่งเรืองศรี. (2552). **พจนานุกรมสมุนไพรล้านนา**. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, คณะเภสัชศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- จำนง ทองประเสริฐ. (2528). **ภาษาไทยไชขาน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- บุญคิด วัชรศาสตร์. (2553). **ภาษาล้านนา**. เชียงใหม่ : ธารทองการพิมพ์.
- ประยุทธ สายต่อเนื่อง. (2552). **แรกมีหมอฟรังในล้านนา**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. (2516). **การศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์.
- พรรณเพ็ญ เครือไทย. (2543). **มหาพนตำรายา**. เชียงใหม่ : พิมพ์ลักษณ์.
- พัชรี พลาวงศ์. (2540). **ความรู้เบื้องต้นทางอรรถศาสตร์** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ไพฑูรย์ ดอกบัวแก้ว และไชยยง รุจจนเวท. (2545). **พิเคราะห์ตำรายาวัตรเกิด**. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง.

- ราชบัณฑิตยสถาน.(2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554** (พิมพ์ครั้งที่ 2).กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- ยอดขวัญ แก้วเขียว. (2551). **การศึกษาเปรียบเทียบคำประสมในภาษาไทยมาตรฐานกับภาษาไทยถิ่นเหนือ**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- สุภาพร ณ บางช้าง. (2527). **การใช้ภาษาในการตั้งชื่อของคนไทย**. วิทยานิพนธ์ อศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อนงค์ เอียงอุบล. (2525). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์คำประสมในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ อศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2533). **พจนานุกรมล้านนา - ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง**. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง.

